

Henrik Ibsens skrifter/bokselskap.no 2014

Henrik Ibsen: Brev til Bjørnstjerne Bjørnson

Digitaliseringen er basert på xml-filer mottatt fra Henrik Ibsens skrifter, UiO. På nettstedet [Henrik Ibsens skrifter](#) er alle Ibsens kjente brev tilgjengelige og kommentert. Her har vi samlet alle brevene til Bjørnstjerne Bjørnson.

Teksten er lastet ned fra [bokselskap.no](#)

Henrik Ibsen

Brev til Bjørnstjerne Bjørnson

1864-1898

[16. september 1864](#)

[28. januar 1865](#)

[12. september 1865](#)

[4. mars 1866](#)

[5. mai 1866](#)

[\[17. november 1866\]](#)

[9. desember 1867](#)

[28. desember 1867](#)

[13. mars 1872](#)

[28. oktober 1877](#)

[12. juli 1879](#)

[8. mars 1882](#)

[4. august 1882](#)

[9. august 1882](#)

[9. januar 1884](#)

[23. mars 1884](#)

[15. august 1884](#)

[29. september 1884](#)

[22. desember 1885](#)

[24. mai 1888](#)

[8. desember 1892](#)

[15. juni 1897](#)

[29. desember 1898](#)

16. september 1864

[1] Rom den 16de September 1864.

Kjære Bjørnson!

Dietrichson har vist mig dit Brev; at Du, dengang Du skrev det, i Slutningen af August, endnu ikke var vidende om mit Svar paa Theaterdirektionens Tilbud, var mig meget paafaldende, men at Du et eneste Øjeblik har kunnet være i Uvished om hvilket Svar der for mig stod som det eneste, der *kunde* gives, var mig noget mere end paafaldende. Raad, af den Beskaffenhed, som Du forudsætter, har ganske rigtigt været mig givne, men havde jeg kunnet tænke mig Muligheden af at Du gennem Theaterforhandlingernes Gang i den sidste Tid havde været i Tvivl om paa hvilket Punkt Du egentlig havde mig, saa havde jeg, samtidig med mit Brev til Theaterdirectionen, underrettet Dig om Beskaffenheden af mit Svar, thi jeg kan godt forestille mig at en saadan Tvivl ialfald ikke kunde være til Gavn for Sagens Gang i nogen Henseende; men, som sagt, det faldt mig aldrig ind at en saadan Tvivl kunde opstaa. – I Midten af Juli (dateret 16de) tilskrev Richard Petersen mig, underrettede mig om at Underhandlingerne med Dig var gaaet overstyr og tilbød mig paa Theaterdirektionens Vegne Posten som artistisk Direktør, eller rettere, han forsøgte at gjøre gjældende at nu, da Du ikke *vilde*, saa *maatte* jeg overtage Posten. [2] Af nogle udklippede Morgenbladsspalter, som fulgte indlagt i Brevet, erfarede jeg Sagens ydre Stilling for Øjeblikket. Da jeg just i den Tid opholdt mig ude i Genzano, kom Skrivelsen mig noget sent ihænde; men saasart jeg havde modtaget den, gav jeg uden Betænkning mit Svar. Jeg afslog Tilbudet, afslog det definitivt, uden Forbehold, og uden at aabne nogen Mulighed for at forandrede Omstændigheder skulde kunne fremkalde nogen anden Beslutning fra min Side.

Aldrig, hverken da eller siden, har det et Øjeblik kunnet falde mig ind at der for mig var noget andet Svar at give end et, som indeholdt et fuldstændigt Afslag.

Kjære Bjørnson, Du ser altsaa at Du i dette Punct har gjort mig Uret ved at nære en Mistro, som den, der fremgaar af dit Brev til Dietrikson. Jeg vil imidlertid ikke nægte at jeg kan forklare mig denne Mistro, og at jeg lægger Skylden derfor ikke saa meget paa Dig som paa mig selv. Jeg ved at jeg har den Mangel ikke at kunne komme tæt og inderligt nær til de Folk, for hvem Fordringen er at skulle give sig hen aabent og helt ud; jeg har noget af det Samme som Skalden i Kongsemnerne, jeg kan aldrig komme mig ret for at klæde mig helt af, jeg har en Følelse af at jeg til min Raadighed i personlige Forholde kun har et falskt Udtryk for det, som jeg bærer allerinderst, og som egentlig er mig selv, derfor foretrækker jeg at lukke det inde og derfor er det at vi stundom har staaet ligesom observerende hinanden paa Afstand. Men dette maa Du selv have indseet, eller ialfald noget lignende, det er umuligt andet, thi ellers vilde Du ikke have kunnet bevare et saa rigt og varmt Vennehjerte for mig. – At man hjemme saa længe har holdt Dig i Uvidenhed om mit Svar kan jeg ikke forklare mig Grunden til, eller rettere, jeg foretrækker, ikke at forsøge paa at klargjøre mig den; og hermed nok om denne Historie. – [3] Tag nu min Tak for al den Skjønhed jeg har inddrukket paa min Rejse, Du kan tro den har gjort mig godt. Navnlig er her i Rom meget Nyt gaaet op for mig; men Antiken kan jeg endnu ikke komme tilrette med, jeg forstaar ikke egentlig dens Sammenhæng med vor Tid, jeg savner Illusionen og fremfor alt det personlige og individuelle Udtryk saavel i Kunstværket som hos Kunstneren og jeg kan ikke hjælpe for at jeg, ialfald endnu, ofte kun ser Vedtægter der, hvor Andre paastaar at der findes Love; det forekommer mig som om de antike plastiske Værker, ligesom vore Kjæmpeviser, mere ere forfærdigede af den Samtid hvori de bleve til, end af denne eller hin Mester; men derfor forekommer det mig ogsaa at saamange af vore moderne Billedhuggere griber tilbunds fejl naar de i vore Dage fortfarer med at digte Kjæmpeviser i Ler og Marmor. Michel Angelo, Bernini og hans Skole forstaar jeg bedre; de Karle havde Mod til at gjøre en Galskab engang imellem. Arkitekturen har grebet mig mere, men hverken den antike eller dens senere Affødninger tiltaler mig dog saa meget som Gothiken; for mig staar Kirken i Milano som det mest Overvældende jeg paa dette Feldt kan tænke mig; den Mand der har kunnet undfange Planen til et saadant Værk, han maatte kunnet falde paa i sine Fritimer at gjøre en Maane og kaste den ud i

Himmelrummet. Meget af hvad jeg her løseligt har antydnet vil Du vistnok ikke billige; men jeg tror at det hænger sammen med mit Standpunkt idetheletaget og at min Kunstopfatning vil udvikle sig med dette. Her i Rom er der en velsignet Fred til at skrive i; fortiden arbejder jeg paa et større Digt og har i Forberedelse en Tragedie «Julianus Apostata», et Arbejde, som jeg omfatter med en ubændig Glæde og som jeg vist tror skal lykkes mig; til Vaaren eller ialfald udpaa Sommeren haaber jeg at have begge Dele færdige. Udpaa Høsten kommer min Kone og min lille Gut herved; jeg haaber at Du [4] billiger dette Arrangement. Hvad de ydre Motiver dertil angaar saa skal jeg kun bemærke at det vil falde billigere naar vi lever sammen end naar jeg, som hidindtil, maa holde Husholdning i Kjøbenhavn; hertil kommer at Dietrichson til Nytaar forlader Rom og at jeg kommer til at overtage hans Post hvorved jeg har fri Bolig med Tilbehør og endda lidt Gage til; for 400 Sp^d idethele kan jeg leve et Aar i Rom. Rejsepenge til min Kone besørger min Svoger i Christiania af Restbeløbet af mit Stipendium; og efter Overslaget vil hun komme til at rejse billigt idet hun faar Rejsefølge med en Dame fra Kjøbenhavn, der tidligere har været her og som har Øvelse i at rejse billigt. – Til October Maanedes Begyndelse tiltrænger jeg Penge, hvilket jeg af dit Brev ser at Du er forberedt paa og som jeg derfor beder Dig om godhedsfuldt at besørge mig tilsendt til den Tid. – Jeg gratulerer til den for mig ganske uventede Forøgelse af din Familie og beder Dig hilse din Kone mangfoldige Gange. Advokat Dunker beder jeg Dig ligeledes bringe min bedste Hilsen og anmoder Dig om at vise ham mit Brev, da det, jeg her har sagt til Dig, i det Store og væsentlige ogsaa gjælder ham og da jeg vel tør formode at han angaaende mit Forhold til Theateranliggendet har tænkt sig de samme Muligheder som Du. Hvergang han har sendt mig Penge har han tilskrevet mig nogle hjertelige Ord og jeg skal aldrig glemme at erindre med Taknemmelighed den rene og humane Følelse, som, uagtet jeg skylder ham saa Meget, dog aldrig har tilladt ham med et Ord at antyde at han betragter mig som sin Ejendom paa Rejsen eller at meddele mig detaillerte Instruxer i nogen Henseende. Herfor skal jeg være jer Begge dobbelt erkjendtlig, baade fordi I har hjulpet mig godt og fordi I har hjulpet mig smukt og skaansomt. – Du fejler naar Du tror af mit Brev fra Kjøbenhavn at kunne se at jeg ingen Korrespondance ønsker; jeg er daarlig Brevskriver, derfor har jeg tidt en Skræk for at skrive selv, men jeg tørster efter at modtage selv den allertarveligste Billet hjemmefra.

Hvad arbejder Du paa fortiden? Herom og om Theatersagen m. m. haaber jeg snart at faa høre lidt. De politiske Forholde hjemme har bedrøvet mig meget og forbittret mangen Nydelse for mig. Løgn og Drømme var altsaa det Hele. Paa mig vil ialfald de sidste Tidens Begivenheder faa megen Indflydelse. Vor gamle Historie faar vi nu slaa en Streg over; thi Nutidens Normænd har aabenbart ikke mere med sin Fortid at gjøre end Grækerpiraterne har med den Slægt, der sejlede til Troja og blev hjulpen af Guderne. Jeg ser af Dit Brev at Du har Haab; ja gid det var saa vel og at det ikke maatte skuffes.

Lev vel.

Din

Henr: Ibsen.

28. januar 1865

Konvolutt:

Til

Digteren Bjørnstjerne Bjørnson

Christiania

in Norvegia

*

[1] Rom den 28de Januar 1865. –

Kjære Bjørnson!

Du kan tro jeg gaar i Uro og Bekymring. I Midten af December Maaned f. A: tilskrev jeg Dig og takkede for Modtagelsen af den i dit Brev af 4de Oktober indlagte Vexel paa 100 Sp^d. Dit gode Tilbud i sidstnævnte Brev om at lade Dig vide naar jeg tiltrængte flere Penge, benyttede jeg mig ved samme Lejlighed af og underrettede Dig om, at jeg henimod Maanedens Slutning vilde være pengelæns. Egentlig var mine Penge slupne op noget tidligere; thi mit maanedlige Udgiftsbudget lyder paa 40 Scudi og for at bestride mine Udgifter fra 1ste October indtil Remissen ankom, den 16de October, havde jeg maattet laane. – Paa mit sidste Brev har jeg intet Svar modtaget, og uagtet jeg nok kan tænke mig mange forklarende Grunde hertil, saasom at Du har været fraværende fra Byen

eller at Pengene ikke har været saa lette at faa inddrevne, foruden meget Andet, saa er jeg dog tilbøjelig til at tro at mit Brev ikke er fremkommet. Trods al den Spænding jeg har gaaet i, er det mig igrunden kjær at saa er Tilfældet; thi jeg maa tilstaa Dig, (hvis Du forresten ikke selv har seet det), at Brevet var skrevet i en ukjærlig, bitter og maaske overdrevent haabløs Tone idet jeg omtalte vort Lands Anliggender og Fremtidsudsigter. Jeg har angret at jeg satte mig til at udøse al denne Bitterhed for Dig, istedetfor at give Dig lyse Skildringer af al den Herlighed, som Du har sat mig istand til at løftes og forædles ved henede. Men de sørgelige Tanker paa Forholdene hjemme kan jeg ikke løsrive mig fra og har ikke kunnet det under hele min Rejse. Var jeg bleven længere i Berlin, hvor jeg saa Indtoget i April og saa Pøbelen brølende vælte sig mellem Trofæerne fra Dybbøl, saa dem ride paa Lavetterne og spytte i Kanonerne – i de samme [2] Kanoner, der ingen Hjælp havde faaet og som dog havde skudt fra sig saalænge til de vare sprungne – da ved jeg ikke hvor meget jeg havde beholdt igjen af min Forstand. – Naar Du skriver, saa sig mig din Mening om vore Forholde; hvad Vej skal man gaae hjemme? Og hvad tror Du Lederne kan udrette med den nærværende Slægt? Det vil berolige mig at høre; jeg ved jo nok at Du har Haab og Fortrøstning, men jeg vilde gjerne vide, paa hvilket Fundament? Ofte forekommer det dog ogsaa mig utænkeligt, at vi skulde kunne gaae under. Et Statssamfund kan tilintetgjøres, men en Nation ikke. Polen er egentlig ingen Nation, det er et Statssamfund; Aristokratiet har sine Interesser, Borgerne sine, og Bønderne igjen sine, allesammen uafhængige af eller vel endog stridende mod hverandre. Polen har heller ingen Literatur eller Kunst eller Videnskabelighed med særlig Mission for Verdensudviklingen. Gjøres Polen russisk, saa vil den polske Befolkning ophøre at være til; men selv om vor tilsyneladende formelle Frihed berøves os, om vore Lande tages, om vore Statssamfund opløses, saa vil vi dog bestaa som Nationer. Jøderne vare paa engang et Statssamfund og en Nation; den jødiske Stat er tilintetgjort; men Nationen lever dog som saadan. Det Bedste i os tror jeg nok saaledes vil leve – forudsat at vor Folkeaand har Løftelse nok til at kunne trives i og ved Ulykken; men dette er det store og afgjørende Spørgsmaal. Den, som blot havde Tro og Fortrøstning; men nu ikke mere Politik for dennegang. – – Det Skjønne i den antike Skulptur gaar mere og mere op for mig, saaledes, som Du i dit Brev forudsagde. Det kommer glimtvis, men saadant et enkelt Glimt kaster Strejflys hen over store Flader. Husker Du «den tragiske

Muse» som staar i Salen udenfor Rotunden i Vatikanet? Intet Skulpturværk hernede har hidtil for mig draget saa Meget efter sig af Forklaring som dette. Jeg tør paastaa at der igjennem dette er gaaet op for mig hvad den græske Tragedie var. Denne ubeskrivelige høje, store og stille Glæde i Ansigtets Udtryk, det rigt løvkranste Hoved, der har noget overjordisk svælgende og bakkantisk, Øjnene, der paa engang ser ind i sig selv og tillige igjennem og langt udover det de ser paa – saaledes var den græske Tragedie. Demosthenesstatuen [3] i Lateranet, Faunen i Villa Borghese og Faunen (Praxiteles's) i Vatikanet (bracchio nuovo) har ogsaa aabnet mig rige Indblik i det græske Liv og Væsen, og idetheletaget til at forstaa hvad det uforgjængelige i Skjønheden egentlig er. Gid jeg nu ogsaa, for min Retning, maatte kunne bruge denne Erkjendelse. Michel Angelos «Moses» i «S: Pietro in vincoli» havde jeg ikke seet da jeg sidst skrev dig til; men jeg havde læst om den og derefter konstrueret noget, som ikke blev ganske fyldestgjort; dog har jeg endnu kun seet den en Gang. – Hvor herlig Naturen er hernede; baade i Former og i Farver er der en ubeskrivelig Harmoni. Jeg ligger mangengang halve Dage ude mellem Gravene paa «via latina» eller paa den gamle «via appia» og tror det er en Lediggang, som ikke kan kaldes Tidsspilde. Caracallas Bade er ogsaa et Sted, som har noget særligt Tilløkkende for mig. – Af mit Rejsestipendium og maaske af mit Tilgodehavende ved Theatret er der nok endnu noget tilbage; dette har jeg tænkt at anvende til en Vandring i Sabinerbjergene for at ...^[ms. skadet]Tivoli og hvad der forresten er at tage med Albanerbjergene...^[ms. skadet] saa temmelig fra forrige Sommer. Min Svoger i Christiania som jeg før min Afrejse overdrog disse Anliggender, har jeg derom tilskrevet. Om kort Tid søger jeg Videnskabsselskabet i Trondhjem og beder om Tilladelse til at maatte sende Andragendet gjennem Dig, samt om at Du vil tage Dig af denne Sag. Fra lidt før Jul og indtil jeg modtager Brev fra Dig, maa jeg leve af Laan; endel af hvad jeg dennegang modtager er saaledes opbrugt i Forvejen; er det muligt for Dig at sende mig en større Sum dennegang, saa vilde den komme vel med. Dog dette faar Du gjøre, som Du vil og kan. Tak for alt, hvad Du hidtil har gjort for mig og Tak for dit sidste hjertelige Brev; Du kan være vis paa at jeg af Hjertet skal vide at slutte mig til Dig i et og alt naar jeg kommer hjem; thi hjem maa jeg dog igrunden, skjønt jeg tror jeg yttrede det modsatte i det Brev, som jeg nu ønsker og haaber Du ikke har læst. – Min Zouav beder baade hilse og takke Dig; Din Kone maa Du ligeledes hilse fra os og hilse hende

paa det Hjerteligste. Vi har det hyggeligt og godt, og naar denne lille Spænding er over, som jeg nu gaar i, vil jeg atter tage med Kraft fat paa mit Arbejde, som volder mig megen Glæde skjønt det vel faar en temmelig mørk Kolorit overhovedet.

Jeg ønsker Dig tillykke med din «Maria Stuart» og glæder mig med alle Skandinaver hernede over den Modtagelse den har faaet. Hvorledes vi skal faa den hened ved jeg ikke. Aviserne fra Norge er maanedsgamle naar vi modtager dem fra den skandinaviske Forening i Hamburg. Jeg ved saaledes ikke om Du har overtaget Theatret. Det [4] var en Usandhed Theaterdirektionen i sin Aarsberetning i Høst gav tilbedste, naar den sagde at den havde indledet Underhandlinger med mig; den havde tilbudt mig Posten uden Underhandlinger og mit Afslag havde den modtaget længe før Indberetningen forelagdes. – Hils Advokat Dunker paa det hjerteligste og erkjendtligste fra mig.

Din

Henr: Ibsen.

12. september 1865

Konvolutt:

Til

Digteren Bjørnstjerne Bjørnson

Christiania

Norvegia.

*

[1] Ariccia den 12te September 1865.

Min kjære Bjørnson!

Dit Brev og Vexelen fra Hegel kom i en god Tid; Tak, min kjære velsignede Ven, for begge Dele! Men saa godt og kjærligt dit Brev var, – og netop mest derfor, – har jeg læst det med Bebrejdelse mod mig selv, da jeg ser at Du for min Skyld har gaaet i Angst og Bekymring. Tak ogsaa for dette! Det ene som det andet, den hele store Ting, det ubetinget *største* for mig og min Livsretning – at jeg har truffet og virkelig fundet Dig, kan jeg dog aldrig erstatte uden ved en

Hengivenhed, som hverken *mine* Venner eller *dine* Uvenner skal faa nogen Indflydelse paa. Jeg ved Du forstaar mig, det er ikke Pengeindsamleren Bjørnson, som jeg her nærmest sigter til. Nu ja, mere herom naar vi træffes; nu kan jeg tale med Dig, før har jeg aldrig ret kunnet det. – Alting er nu godt og vel og igrunden har det været saa hele Tiden med Undtagelse af de enkelte Tider, da jeg ikke vidste hvor jeg skulde hen i nogen Henseende, ikke med Hensyn til Penge allene, men fordi det ikke vilde gaa med mit Arbejde. Saa gik jeg en Dag i Peterskirken – jeg var et Erinde i Rom – og der gik der med engang op for mig en stærk og klar Form for hvad jeg havde at sige. – Nu har jeg kastet overbord hvad jeg i et Aar har pint mig med uden at komme nogen Vej og i Midten af Juli begyndte jeg paa noget nyt, der gik frem saaledes, som endnu aldrig noget er gaaet frem for mig. Nyt er det i den Forstand at jeg da begyndte at [2] skrive, men Stoffet og Stemningen har hvilet som en Mare over mig ligesiden de mange uhyggelige Begivenheder hjemme bragte mig til at se ind i mig selv og vort Liv der, og tænke over Ting, som før havde strøget mig løseligt forbi og som jeg ialfald ikke havde havt noget Alvor for. Det er et dramatisk Digt, Stof fra Nutiden, alvorligt Indhold, 5 Akter paa rimede Vers (ikke nogen «Kjærlighedens Komædie»). 4de Akt er nu snart færdig og 5te føler jeg at jeg kan skrive paa 8 Dage; jeg arbejder baade Formiddag og Eftermiddag hvilket jeg før aldrig har kunnet. Herude er velsignet fredeligt, ingen Bekjendtskaber, jeg læser ikke andet end Bibelen, – den er kraftig og stærk! – Dersom jeg nu fortiden skulde betegne hvori det væsentligste Udbytte af min Rejse bestaar, saa vilde jeg sige, det bestaar i at jeg har drevet ud af mig selv det Æsthetiske, saaledes isoleret og med Fordring paa at gjælde for sig selv, som det før havde Magt over mig. Æsthetik i denne Forstand forekommer mig nu at være en ligesaa stor Forbandelse for Poesien, som Theologien er det for Religionen. Du har aldrig havt det Æsthetiske at trækkes med i denne Forstand, Du har aldrig gaaet og seet paa Tingene gennem den hule Haand. – Er det ikke en ubeskrivelig Lykkegave at kunne skrive? Men et stort Ansvar er med; og jeg har nu Alvor nok til at føle det og være mig selv en haard Mand. En kjøbenhavnsk Æsthetiker sagde engang da jeg var dernede: «Kristus er dog virkelig det interessanteste Fænomen i Verdenshistorien,» – Æsthetikeren nød ham som Fraadseren nyder Synet af en Østers. Sligt et Brusksdyr har jeg rigtignok altid været for stærk til at blive, men hvad alskens aandrige Æsler kunde faaet gjort ud af mig, hvis de havde havt mig

uforstyrret, det ved jeg ikke, og det som har forstyrret dem, det, kjære Bjørnson, det er netop Dig. Du har Klarsyn nok baade paa Dig selv og paa mig til at se, at mit Behov falder sammen med hvad Du har givet og har villet give. Jeg synes jeg har endeløst meget at sige Dig, det kommer ligesom strømmende over mig og uordnet er det, men skulde jeg skrive det altsammen, vilde ingen Postporto forslaa; altsaa overtvært til [3] Forretningssager. Du siger at Storthinget skal bevilge. Ja, tror Du Storthinget gjør det? Jeg har Formodning om at mit nye Arbejde ikke vil stemme Storthingsmændene mildere for mig, men Gud straffe mig om jeg af den Grund vil eller kan stryge en eneste Linje, hvorledes den saa end kommer til at smage disse Sjæle i Lommeformat. Lad mig saa heller blive en Tigger min Livstid. Kan jeg ikke være mig selv i hvad jeg skriver, saa er det hele Løgn og Humbug, og deraf har vort Land nok uden at udrede Extragager for at faa mere. Forsøge skal jeg imidlertid; – hvorledes bærer jeg mig rettest ad med Ansøgningen? Maa jeg sende den igjennem Dig? Tid er der vel endnu, men jeg skal ikke nøle forlænge. – Throndhjemmerne har vist benyttet et tomt Paaskud, naar de angiver at mit Andragende er kommet for sent; det er skrevet den 26de Marts; men er Rector Müller i Direktionen, saa har jeg Grund til at tro, at jeg har en Uven der. Tak, fordi Du ikke slipper Sagen, ligesaa fordi Du søger Posten ved Universitetsbibliotheket; jeg ved rigtignok ikke hvilken Post Du mener, men det gjør intet. Det ankerske Legat gives under de nuværende Forholde neppe til *Skandinaver*, hverken danske eller norske; men vil Du søge, saa Tak for din gode Vilje ogsaa heri.

Indlagte Brev til Sagfører Sverdrup maa Du velvilligt tage Dig af før min Afrejse opfordrede han mig til at underrette ham derom naar jeg paa min Rejse trængte til Penge. Heraf har jeg til Dato ikke benyttet mig, men Gjælden til Bravo trykker og Manuskript kan jeg ikke sende før det hele er færdigt, medmindre jeg vil tage en Afskrift til eget Brug under Nedskrivningen af Resten, og derved forsinkes jeg. – Theatret tror jeg ikke kan indrømme mig nogen Forestilling, – var jeg i Direktionen maatte jeg stemme derimod, – men kan I bruge mit nye Arbejde, saa er det en anden Sag; dramatisk er det, – men hvorvidt det af andre Grunde er opførligt faar Du selv bedømme. – Din «Maria Stuart» har vi allerede ivaar faaet og glædet os og styrket os ved; naar kommer dit Lystspil? – Hvad er det for Djævelskab der tales om – et Folketheater i Christiania? Er det Krohn som der er ude? Det kunde ialfald være ham, om det ikke er! Lev vel og tag vore

hjerteligste Hilsener til Dig og dine.

Din hengivne

Henr: Ibsen

4. mars 1866

[1] Rom den 4de Marts 1866.

Kjære Bjørnson!

Igaar modtog jeg fra Norge et memento, saa bittert og saa saarende, at jeg hverken kan eller vil tro andet, end at der maa hvile en Misforstaaelse bagved. Sig mig, har Du i Midten af December modtaget et Brev fra mig, afsendt herfra indlagt i en Skrivelse fra Ravnkilde til Student F. Bætzman? Jeg skrev deri at jeg, i Henhold til hvad Du kort iforvejen havde underrettet mig om angaaende Dækkelsen af min Gjæld til Bravo, havde troet at turde vise Ravnkilde den Tjeneste at udstede en Anvisning paa Dig til Beløb 25 Sp., hvilket Beløb jeg af ham modtog og indbetalte til Bravo. Endvidere skrev jeg at hvis en saadan Sum, tvertimod den Forhaabning Du tidligere havde udtalt, endnu ikke til Dig var indkommen, da anmodede jeg Dig om personlig at gjøre Udlægget, underrette mig derom og af mig erholde Kontraanvisning paa Hegel, hos hvem jeg intet har oppebaaret udenfor hvad Du ihøst sendte mig. Kjære Bjørnson, har dette krænket Dig, saa lad mig ikke pines i Uvished og i allehaande bittre og fortærende Formodninger, men skriv mig til og lad mig uforbeholdent vide hvorledes mit Brev har kunnet have en saadan Virkning. I Forhold til alt, [2] hvad Du saa varmt og højhertet har gjort for mig derhjemme, var det jo dog kun som en Draabe i Havet at regne, hvad jeg dengang anmodede Dig om. Men nu igaar modtager Ravnkilde et i højeste Grad haanligt og uforskammet samt dertil i visse Maader uforklarligt Brev fra Bætzmann, hvori denne tilbagesender Anvisningen idet han blandt andet betjener sig af Udtrykket «Sligt gaar ikke her». Dette Udtryk er det almindelige, naar man griber en Bedrager paa færsk Gjerning i Begreb med at forsøge paa en Kjæltringstreg, som man gennemskuer og som derfor mislykkes! Men sligt maa ikke siges om mig; blev det sagt i min Nærværelse, slog jeg Vedkommende ihjæl paa Stedet. Kjære Bjørnson, hvis Du ved det, saa sig mig uforbeholdent hvad der har kunnet foranledige ham til at

skrive saaledes. En Fejl har jeg maaske begaaet ved ikke strax at vedlægge Kontraanvisningen paa Hegel; hermed følger den og nu maa Du hjælpe mig til at faa Sagen fremmet; thi jeg kan ikke staa vanæret ligeover for Ravnkilde. Kjære Ven, at Du skulde kunne føle Dig foranlediget til engang at bryde med mig, ligger naturligvis ikke udenfor Mulighedernes Grænser; men at det skulde ske paa Grund af en Sag, som foranstaaende, det ved jeg er umuligt, dertil er Du for højsindet. Men derfor er det mig ogsaa saa uforklarligt at Du ikke med et Par Ord har svaret paa det mangt og meget, som jeg i mit Brev spurgte om. Gjør [3] det nu og hjælp mig ud af min Uvisshed. – Til Storthing eller Regjering har jeg ifølge din Taushed om dette Punkt ikke indgivet nogen Ansøgning; jeg ved jo nok det vilde have været en spildt Ydmygelse. Om fornyet Rejsestipendium vil jeg dog søge, hvis Du tror det kan nytte til Noget. Sig mig tillige, gjælder den til Trondhjem indsendte Ansøgning fremdeles, eller maa en ny indgives?

I disse Dage udkommer formodentlig min Bog. Du kalder Hegel en nobel Mand, og det samme gjør Fru Thoresen; men jeg synes at hans Nobelhed er af den ditmar-mejdelske Slags; han er hensynsfuld og rædd for at støde; jeg har havt tusende Vanskeligheder med ham og givet efter i alt for at faa min Bog ud til Jul, og saa udkom den dog ikke. Blandt andet sagde han, længe efter at Trykningen var begyndt, at Du havde betegnet ham mit Digt som henlagt til Oldtiden. Er der en Misforstaaelse heri? Jeg husker med Bestemthed at jeg engang tilskrev Dig at Stoffet var taget fra Nutidslivet, men at det ikke var nogen «Kjærlighedens Komædie». At jeg under alt dette hverken har begjæret eller modtaget noget yderligere Forskudd fra ham kan Du vel begribe, og hvorledes jeg altsaa nu er situeret, ventende, fortæret af Spænding og Uro, imødeseende Bogen og dermed maaske Kamp og Anfald af alle Slags, ude af Stand til midt i alt dette at tage fat paa [4] noget nyt, som dog allerede ligger fuldbaaret i mig, – ja derom vil jeg ikke videre skrive. – Kjære Bjørnson, jeg synes at jeg ligesom ved et stort uendeligt Øde er skilt fra baade Gud og Mennesker; isommer, da jeg digtede mit Stykke, var jeg midt under Nøden og Pinagtighederne saa ubeskrivelig lykkelig, jeg følte en Korstogsjubel i mig, jeg ved ikke den Ting jeg skulde manglet Mod til at gaa imøde; men der er intet saa slappende og udhulende som denne trøstesløse Venten. Naa, det er vel en Overgang; jeg vil og skal have en Sejr engang. Har man villet mig saa ilde, som at sætte mig ind i denne Verden og gjort mig til den jeg er, saa faar det gaa derefter. – Ikke mere om de Sager. –

Et glædeligt og godt Aar vil jeg da, skjønt sent, ønske Dig og Dine og al din Gjærning. Fra Dig har vi allerede modtaget den bedste Nytaarshilsen Du kunde sende; vi har faaet «De Nygifte» herved. Det er blevet forelæst hos A. Munchs for en skandinavisk Kreds, som allesammen sender Dig sin gladeste Tak. Ja, saaledes maa Nutidsskuespillet forme sig hos os. Er det ikke forunderligt; det gryr og kvidder og glitrer deroppe; Løftestænger, baade mægtige og blomstersmykkede, rækkes vort Folk, saaledes som intet andet Folk har dem i Samtiden; men de rejser sig ikke. Der er en Angst over mig som siger at [5] der for vort Folk ikke er stillet Evigheden men kun en Termin. Naar jeg læser Beretningerne deroppe fra, naar jeg ser paa al denne respektable og agtværdige Trangbrystighed og Jordvendthed, da sker det med den samme Følelse, som den, hvormed den Afsindige stirrer ind i et eneste koncentreret, haabløst mørkt Punkt. – Hvad skeer der i og med Theatret? Af Aviserne bliver jeg ikke klogere paa det, hvorom det gjælder, paa Stemningen. Fru Brun er død; det var et stort Tab; men Bruns Frelse maa være meget værd, siden den kunde kjøbes saa dyrt – og vil Prisen endda strække til? Jeg tror det ikke. – Min Bog faar Du saasnart den udkommer; det er mere end en Vennetjeneste Du viser mig, hvis Du derom siger mig helt og alt hvad Du derom har at sige. – Dunker sendte mig en Vexel til Nytaar; den kom i en god Stund. Glem ikke hvad jeg i mit forrige Brev bad Dig om: Oplysninger angaaende Kilden til den store Sum Du sidst sendte mig og som indtraf her saa velsignet belejligt. Gjentagende Tak derfor; men nogle gaadefulde Ord fulgte med; hvorledes skal jeg tyde dem? Sig mig ogsaa om jeg har noget at takke Pastor Sverdrup for; han opholder sig her og det er mig pinligt at omgaaes ham i Uvisshed om jeg muligens skulde skyld ham en Taksigelse som jeg ikke kan fremføre forinden jeg ved det. I Fru Munch vil Du finde en beundrende Sjæl; hun har en [6] baade varm og fin Følelse og tusinde Gange mere Højsind end Gemalen. – Min Rejseberetning samt Andragende om fornyet Stipendium indsender jeg hvis Du tror det kan nytte; støt mig og raad mig i denne Sag. Indlagte Brev er Du maaske saa god at give til Dunker. Sagen angaaende indlagte dobbele Anvisning er en Æressag; for Guds Skyld lad den blive ordnet og lad mig saa ved et godt Brev fra Dig rives ud af den pinlige Uvisshed hvori jeg gaar; Du er den eneste jeg har, Du ved ikke hvad det vil sige kun at have en eneste. – Til Clemens Petersen har jeg skrevet og bedet ham tage sig af min Bog forsaavidt hans Samvittighed tillader ham det. Af Kritiken i Norge venter jeg intet til

Klargjørelse af Sagen; Anfaldene er jeg naturligvis vis paa. Naa, det faar gaa sin Gang, jeg har Retten paa min Side og de skal ikke faa mig bøjet. Farvel. Hils din Kone paa det Hjerteligste fra os og skriv snart til

Din hengivne

Henrik Ibsen

Min kjære Bjørnson! For dennegangs Skyld benytter jeg mig af dit Tilbud ikke at frankere; det sker nødtvungent – ikke frivilligt.

H. I.

Nordraachs Komposition til «Sigurd Slembe» opføres jævnligt som Yndlingsstykke i Foreningen. Jeg ved at han desværre er eller har været syg. Hils ham.

5. mai 1866

Konvolutt:

Till

Digteren Bjørnstjerne Bjørnson.

Christiania

*

[1] Rom den 5te Mai 1866. –

Kjære Bjørnson!

Idag kun nogle faa Ord; det for mig afgjørende, som nu forhandles hjemme, levner mig hverken Sindsro till at skrive eller till andet. Men jeg skylder baade Dig og mig selv at erklære, at jeg ingen Andel har i, og ingen Foranledning har givet till, de Skridt, som Birkeland og Flere af Velvilje for mig har foretaget. Jeg ved ikke, men jeg haaber, at det er skeet efter Aftale med Dig, og, hvis saa ikke er, da beder jeg Dig, ikke heri at se noget Tegn paa fra min Side at holde flere Veje aabne paa engang. Den Taktik kan jeg forsikkre Dig at jeg er kommen udover. Birkeland har tillskrevet mig to Breve; først et hvori han raader mig till at henvende mig direkte till Kongen med Ansøgning, samt till at indgive

Andragende om Rejsestipendium; dernest et andet Brev, hvori han melder mig at han m. F. har indgivet Ansøgning for mig, da han af min Taushed sluttede, at jeg selv intet havde foretaget. Paa disse Breve svarer jeg nemlig først idag.

Rejsestipendium har jeg ikke søgt om, da denne Sag jo var lagt i dine [2] Hænder.

Till Kongen skrev jeg i Convolut till Statsminister Sibbern der uopholdeligt meddelte mig at Kongen endnu samme Dag havde expederet Befaling till Christiania om Fremsættelse af kgl: Proposition, og i et nyt Brev, Dagen efter meldte Sibbern mig at Regjeringsindstilling fra Chr: var indløben og at den vilde blive underskreven af Kongen samme Aften. Dette er hvad der er passeret, og som jeg skylder Dig Regnskab for, da jeg ikke ved paa hvilken Fod Du staar med Vedkommende i denne Sag. – Nu et andet Anliggende, som jeg skriver om i dyb Diskretion till Dig allene. Birkeland berører løseligt i sit sidste Brev at der skal være kommet noget ivejen mellem Dig og Dunker. Jeg vil inderligt ønske, at det intet har at betyde; men skulde det komme till et Brudd, da forlanger jeg, at Du skal stole paa mig. Du erindrer, at man for to Aar siden forsøgte paa at benytte mig for at tvinge Dig, og jeg har derfor Rett till at forudsætte Muligheden af at sligt kan gjentage sig. Jeg erklærer dig derfor, at jeg anser mig moralsk forpligtet till ikke under noget Forhold at indlade mig med Theatret og hvad dertill hører, saalænge det ikke skeer med dit Minde og overensstemmende med dine Ønsker. Denne Erklæring, som naturligvis foreløbig er given till Dig allene, giver jeg Dig fuld Rett till at gjøre offentlig Brug af hvis jeg [3] nogensinde skulde handle uoverensstemmende med hvad jeg her har udtalt. Naa, forresten haaber jeg at det hele ordner sig paa bedste Maade. Det vilde naturligvis gjøre mig ondt at maatte støde Dunker, der har vist mig saamegen virkelig Velvilje og Venlighed. – Havde det været Tid dertill vilde jeg have bedet Dig om at formaa gamle Rektor Holmbo till enten med en Avisartikel eller paa anden Maade at virke for min Sag; hans Ord har megen Vægt i Storthinget. Forresten synes jeg at Udsigterne, saavidt jeg kan skjønne, er lyse; Takk for al din Utrættelighed! Med dit Blad gaar det jo fortræffeligt; Bætzmann kommer rimeligvis till i Sommer at besørge en Bogkasse herved till Foreningen; skulde Du ved den Lejlighed ville forære os et Expl: af det udkomne og siden betænke os for Fremtiden, saa glædede Du alle herværende og kommende Skandinaver. – Hils din Kone og dine Smaagutter fra mig og mine, og lev forresten hjerteligt vel.

Din hengivne

Henrik Ibsen.

P. S. Hils endelig min Svigermoder, saafremt hun er ankommen og Du træffer hende.

H. I.

[17. november 1866]

[1] Kjære Bjørnson!

Indlagt i mit officielle Svar maa jeg tillskrive Dig nogle Linjer og takke Dig for dit sidste Brev, som jeg endnu ikke har besvaret. Korrespondancen havde rigtignok taget en saadan Vending at en hurtig Expedition fra min Side skulde synes nødvendig; men jeg har forudsatt at Du i vort lille Sammenstød ikke har seet andet eller mere end noget Forbigaaende – og min Misstemning var jo heller ikke direkte rettet mod Dig. Nej, kjære velsignede Bjørnson – jeg ved med Visshed at der aldrig vil kunne komme *det* imellem os, som isandhed skal kunne skille mit Sind fra Dig og hvad Dit er. Men at det maatte være mig et ubeskrivelig bittert Budskab at modtage, vil Du indrømme mig. Jeg har ikke hylet over Tabet af Møblement og deslige, men at vide mine private Breve, Papirer, Udkast o.s.v i hvilkesomhelst Menneskers Hænder, det var mig en i højeste Grad fortrædelig Tanke, for ikke at tale om Tabet af mangt der havde en anden Værdi end Taxationssummen. Man har ikke sagt Dig Sandhed [2] naar man har berettet Dig at Auktionen blev holdt fordi jeg ikke havde opgivet mit Opholdssted; den blev holdt fordi Nandrup, lige fra min Afrejse, blev paa Dunkers Kontor affærdiget paa en afvisende og irriterende Maade, som jeg ikke nøjere skal detaljere. Men lad forresten den hele Affære være glemt! – Hils Dunker fra mig (jeg haaber at Forholdet er godt) og sig ham at jeg efter Løfte skal sende ham nogle gode Fotografier. Sig ham tillige at det lille røde Stykke, som jeg ivaar sendte ham, har jeg taget fra Ciceros nylig udgravede Villa i Tusculum.

Takk for dit gode Tillbud om at skrive noget i dit Blad; skriver jeg noget af det Slags hernede, skal jeg sende Dig det; der har i Nyhedsbladet staaet noget om Roms Paladser eller sligt; jeg har ingen Andel i Autorskabet eller nogen Befattning dermed. – Du vilde gjøre Foreningen en stor Glæde om Du fra Nytaar

forærede os et Expl: af dit Blad, Postportoen blev naturligvis betalt herfra. Skriv mig till om denne Sag, da den vil have Indflydelse paa Generalforsamlingens Bladbestillinger till Jul for det kommende Aar. Din nye Fortælling imødeser jeg med Længsel. – Hils din Kone fra os, ligesaa [3] min Svigermoder, fra hvem jeg ikke har hørt et Ord siden hendes Ankomst till Norge. Træffer Du min Svigerinde Marie, saa bed hende ikke i Breve till min Kone at berøre Auktion eller slige Grejer hvilket jeg ved vilde gjøre hende meget ondt; jeg haaber at skulle faa alt opprettet igjen. – Nu er Du vel enestaaende i Styrelsen af Theatret; men tror Du det tjener Dig i Længden? Ja, slutt ikke heraf at jeg attraar nogen Befattning med de Sager, – tvertimod! Om et Aar eller to tænker jeg at vende nordover, men neppe længere end till Kjøbenhavn; kan jeg saa fra og till gjøre en Sommerrejse i Norge, mener jeg at det er det raadeligste Arrangement. – Et Par Ord privat om Oppførelsen af Brand 4de Akt. Jeg skulde meget have ønsket i dit Brev at have faaet et Fingerpeg betræffende Din Mening derom; da jeg ikke det har faaet, har jeg sat mit Svar saaledes at Du kan gjøre og lade hvad Du vil; jeg er forvisset om at Du ordner det paa det Bedste.

Hjertelig Hilsen, og tillskriv mig saasnart Du kan.

Din hengivne

Henrik Ibsen.

P. S. For at faa Ende paa den Bætzmannske Affære har jeg tilbagebetalt Ravnkilde Beløbet kontant. – Den Sag er altsaa oppgjort. –

H. I.

9. desember 1867

[1] Rom den 9de December 1867. –

Kjære Bjørnson!

Hvad er det igrunden for Helvedesskab, som paa hvert eneste Punkt kommer og stiller sig imellem os? Det er som om den personlige Djævel kom og skyggede. Jeg havde faaet dit Brev. Naar man skriver, som Du der skrev, saa er der ikke Svig i ens Mund. Der gives Ting, som ikke lader sig eftergjøre. Jeg havde ogsaa skrevet et Svar fuldt ud af et Takknemmeligt Hjerte; thi det er ikke Ros man kan

takke for; men at være forstaaet, det gjør usigelig takknemmelig. Og nu har jeg ingen Brug for mit Svar; jeg har revet det istykker. For en Time siden læste jeg Hr. Clemens Petersens Anmeldelse i «Fædrelandet». Skal jeg *nu* besvare Dit Brev maa jeg begynde paa en anden Maade: jeg maa erkjende Modtagelsen af din ærede Skrivelse af den og den Dato med dertillhørende Kritik i nævnte Blad. –

[2] Hvis jeg var i Kjøbenhavn og der havde nogen, der stod mig saa nær, som Clemens Petersen staar Dig, saa havde jeg slaaet ham helseløs før jeg havde tilladt ham at begaa en slig tendentiøs Forbrydelse mod Sandhed og Ret. Der ligger en Løgn involveret i Clemens Petersens Artikel; ikke i hvad han siger, men i hvad han fortier. Og her er meget *forsættlig* fortiet. Du maa gjerne meddele ham dette Brev; saa visst, som jeg ved, at han har et dybt og alvorligt Forhold till det, for hvilket det er Umagen værd at leve i denne Verden, saa visst ved jeg, at den Artikel engang kommer till at svide og brænde paa hans Sjæl; thi Fortielse er Løgn ligesaa fuldt som det positive Udsagn, og Clemens Petersen har et stort Ansvar; thi Vorherre har sat ham till at varetage en stor Oppgave. Tro ikke, at jeg er nogen blind forfængelig Nar! Du kan tro at jeg i mine stille Timer roder og sonderer og anatomerer ganske artigt i mine egne Indvolde; – og det paa de Punkter, hvor det bider værst. – Min Bog *er* Poesi; [3] og er den det ikke, saa skal den blive det. Begrebet Poesi skal i vort Land, i Norge, komme og bøje sig efter Bogen. Der er intet stabilt i Begrebernes Verden; Skandinaverne i vort Aarhundrede er ikke Grækere. Han siger at den fremmede Passager er Begrebet Angst! Om jeg stod paa Retterstedet og kunde friet mit Liv ved den Forklaring, var den ikke faldet mig ind; jeg har aldrig tænkt derpaa; jeg smurte Scenen ind som en Caprice. Og er nu ikke Peer Gynt en Personlighed, afsluttet, individuel? *Jeg* ved at den er det. Er ikke Moderen det? – Der er mange Ting at lære af Clemens Petersen, og jeg har lært meget af ham; men der er noget, *han* kunde have godt af at lære, og som jeg, om jeg end ikke kan lære ham det, dog har forud for ham, og det er hvad Du i dit Brev kalder «Trofasthed». Ja, det er just Ordet! Ikke Trofasthed mod en Ven, et Formaal eller sligt, men mod noget uendelig højere.

Jeg er imidlertid glad ved den Forurettelse, som er tillføjet mig; der er en Guds Hjælp og Tillskikkelse deri; thi jeg føler mine Kræfter voxe ved Harmen. Skal det være Krig, saa lad det være! Er jeg ikke Digter, saa har jeg jo intet at tabe. Jeg skal forsøge det [4] som Fotograf. Min Samtid deroppe, enkeltvis,

Person for Person, skal jeg tage for mig, som jeg har gjort det med
Maalstræverne; jeg skal ikke spare Barnet i Moders Liv, ikke Tanken eller
Stemningen bag Ordet hos nogen Sjæl, der fortjener den Ære at tages med. –
Kjære Bjørnson, Du er en varm velsignet Sjæl, som har skjænket mig mere af
stort og herligt, end jeg nogensinde kan gjengjælde Dig; men der er noget i din
Natur, som lett kan volde at din Lykke, og netopp *den*, kan blive Dig en
Forbandelse. Jeg har Rett till at sige Dig dette; thi jeg ved at jeg under Skorpen af
Vrøvl og Svineri har været alvorlig i min Livsførelse. Ved Du at jeg har for hele
Livet trukket mig bort fra mine egne Forældre, fra min hele Slægt, fordi jeg ikke
kunde blive staaende i et halvt Forstaaelsesforhold? – Det er nok temmelig
usammenhængende, hvad jeg her skriver sammen; men Summa Summarum er:
jeg *vil* ikke være Antikvar eller Geograf, jeg *vil* ikke vidre uddanne mine Anlæg
for den Monradske Filosofi, kort sagt, jeg vil slett ikke følge gode Raad. Men *en*
Ting vil jeg, selv om ydre og indre Magter driver mig till at rive Taget ned over
Hovedet paa mig selv, – jeg vil altid, – *saa sandt hjælpe mig Gud*, være og blive

Din trofast og oprigtigt hengivne

Henrik Ibsen.

[5] 10de December.

Jeg har sovet paa foranstaaende Linjer og læst dem igjennem med koldt Blod.
De er Udtrykket for min Stemning igaar; men de skal sendes alligevel.

Nu vil jeg langsomt og vel overvejet sige Dig hvad der kommer till at flyde af
Hr: Cl: Petersens Artikel.

Jeg viger ikke godvillig og Hr: Cl: Petersen kan ikke fordrive mig; det er
forsent. Muligens kan han bevirke at jeg trækker mig bort fra Danmark; men i
saa Fald agter jeg at skifte noget mere end Forlægger. Undervurder ikke mine
Venner og mit Tillhæng i Norge. – Det Parti, hvis Blad har aabnet sig for
Urettfærdighed mod mig, skal da faa føle at jeg ikke staar alene. Udover en viss
Grænse kjender jeg ingen Hensyn og passer jeg blot paa, hvad jeg ogsaa formaar,
at parre denne Stemningens Ubændighed med Koldblodighed i Valg af Midler,
saa skal mine Fiender faa føle, at kan jeg ikke bygge opp, saa skal jeg være Mand
for at rive ned omkring mig.

Dette var imidlertid kun om Fremtiden. Nu vil jeg sige Dig noget om det

nærværende Øjeblik.

[6] Jeg har ingen Korrespondance med Hjemmet. Men ligefuldt kan jeg sige Dig noget derfra. Ved Du, hvad der i disse Dage siges i Norge saa langt Carl Plougs Avis læses? Der siges: Det kan mærkes paa Cl: Petersens Kritik at Bjørnson er i Kjøbenhavn.

Har Du anmeldt «Peer Gynt» i «Norsk Folkeblad», saa siger man: Diplomatisk Trækk; men ikke fint nok.

Saaledes vil nogle sige af Overbevisning, andre af Hævnlyst og Harme. Kritiken vil komme till at danne Partier for eller imod. Du vil erfare det.

Man vil kalde Clemens Petersens Kritik et Takk for sidst. En mig ubekjendt Mand skrev for nogen Tid siden endel Artikler i Morgenbladet, hvori der reves uvorrent ned paa Hr: Petersens literære Virksomhed; jeg blev deri omtalt med Velvilje. Disse Combinationer vil man oppfriske i Erindringen. Jeg kjender de Karles Tankegang. –

Kjære Bjørnson, lad os dog forsøge at holde sammen. Vore Venner har ofte nok gjort os Livet surt og Striden tungere end nødvendigt.

At jeg ikke mistror Dig i denne Sag, [7] det vil Du jo se deraf at jeg tillskriver Dig alt dette. Jeg hverken staa eller vil nogensinde komme till at staa paa mine Tillhængeres Side ligeover for Dig. Ligeoverfor dine Venner, – det er anden Sag. –

Hr: Petersens Artikel – jeg kommer atter tilbage till den – vil ikke kunne skade mig. Den Fraværende har altid en stor Fordel i selve Fraværelsen. Men at skrive Artiklen i den Form, som sket er, var uklogt. I Artiklen om «Brand» behandlede han mig med Agtelse; og Publikum vil ikke i de mellemliggende Aar finde noget, der gjør mig hjemfalden till Foragt. Publikum vil ikke indrømme Herr Petersen Rett till at affeje mig, saaledes som han forsøger at gjøre. Sligt burde han overlade till de Kolleger, der lever af deres kritiske Virksomhed; men om Hr: Petersen troede jeg rigtignok till Dato at han levede for sin.

Dig bebrejder jeg kun Uvirksomhed. Det var ikke smukt, at Du ved Efterladenhed tillod et sligt Forsøg paa i min Fraværelse at faa min literære Stilling sat under Auktionshammeren. –

Se saa! Hermed har jeg skrevet mig [[8]] lett tillsinds igjen. Skjæld mig nu Huden fuld, helst i et langt Brev, om Du har det nødig! – Og tag saa med et godt

Hjerte en Hilsen fra os alle till Dig og Dine. Vis ikke din Kone dette Brev; men bring hende vore bedste Ønsker baade for Jul og Nytaar og *især* for den tredje forestaaende store Højtidsstund!

Din

Henrik Ibsen.

28. desember 1867

[1] Rom den 28de December 1867. –

Kjære Bjørnson!

En mere velsignet Hilsen, end den, der gjennem dit Brev kom till mig paa første Juledags Morgen, kunde jeg ikke i denne Verden have modtaget. –

Den Ladning Sludder, jeg i min Epistel sidstegang udskibede, voldte at jeg i Mellemtiden ikke havde en rolig eller selvtilfreds Time. Det værste et Menneske kan gjøre mod sig selv er at gjøre Urett mod andre. Takk, fordi Du med dit store Sind tog Sagen, som Du gjorde! Jeg øjnede ikke andet end Ufred og Bitterhed for lange Tider; men nu, bagefter, ser jeg det som noget saa ganske naturligt for Dig at Du tog Sagen netopp paa den Maade og ikke paa nogen anden. Jeg læser dit Brev atter og atter igjen hver Dag og læser mig fri for den pinende Tanke at jeg skulde have saaret Dig.

Misforstaa ikke mine Ytringer i det [2] forrige Brev, saaledes som om jeg skulde sætte Poesiens Væsen i noget andet, end det, hvori Clemens Petersen vil have den. Tvertimod; jeg forstaar og er ganske enig med ham. Men jeg mener at jeg har oppfyldt Fordringen; han siger nej. – Han taler om vor reflekterte Tid, der lader Macbeths Hexe betyde noget, der foregaar inde i Macbeth selv; men i den selvsamme Artikel lader han en forstyrret Skibspassager betyde «Angst»! Ja, paa den Maade skal jeg paatage mig at gjøre baade dine og alle andre Digteres Værker om till Allegorier fra først till sidst. Tag Götz v. Berlichingen! Fortæll at Götz selv betyder den gjærende folkelige Frihedstrang, Kejseren betyder Statsbegrebet o. s. v.; hvad faar man saa ud! Jo, at det ikke er Poesi! –

Mine «Paroxysmer» skal Du forøvrigt ikke være bekymret over; de ere intet sygeligt, hverken i den ene eller den anden Henseende. Dit Raad, at skrive et Lystspil for Scenen, tror jeg at jeg kommer till at følge; jeg har selv gaaet og

tænkt paa det samme. Det er muligt at jeg tager till Norditalien, till Sommeren, og hvor vi tillbringer [3] næste Vinter ved jeg ikke; jeg ved kun at det ikke blir i Norge. Skulde jeg vende hjem nu, saa vilde et af to ske: enten vilde jeg inden en Maaned have gjort mig alle Mennesker till Fiender derhjemme, eller jeg vilde smutte ind igjen under allehaande Forklædninger og blive en Løgn baade for mig selv og for andre. –

Kjære Bjørnson! Vil Du virkelig give Dig ikast med Theatret igjen? Du har ganske visst en Gjærning at gjøre der; men Du har jo dog en nærmere Gjærning i din egen Digtning. Ja, dersom det blot var Tidsspilde, som flød deraf, saa fik det gaa; dersom alle Digtersyner, Stemninger, Billeder, blot blev skudt tilside for siden at melde sig! Men saa *er* det ikke; der kommer *andre*, men det mellemliggende dør ufødt; Theaterstrævet er for en Digter en dagligt gjentagen Fosterfordrivelse; de borgerlige Love sætter Straffe for sligt; jeg ved ikke om Vorherre er mere frisindet. Tænk paa det, kjære Bjørnson! Begavelsen er ingen Rettighed, den er en Pligt.

Nej, drag ud, carissimo! Baade fordi Afstanden giver større Synsvidde og fordi [4] man selv paa samme Tid er Godtfolk ude af Syne. Jeg er viss paa at Weimarerne vare i sin Tid Goethes sletteste Publikum.

Det skulde være herligt om vi kunde mødes hernede. Men jeg har en Anelse om at det ikke skeer. «Fiskerjenten» gaar jeg og venter paa som en Tørstende, – ja, netopp saadan; forresten driver jeg for mig selv og er meget uselskabelig i den store skandinavisk-romerske Kreds. Senere skal jeg maaske sende Dig noget om min Rejse till «norsk Folkeblad»; nogle Træk fra Italien skal Du ialfald faa. Takk for hvad Du har skrevet om mig; Hegel har lovet mig at sende Nummerne; ligeledes Takk paa Forhaand for Biografien!

I den omskrevne Sag, «Beordningen», maa jeg efter min bedste Overbevisning være komplet uenig med Dig. Vi hører hjemme i et Monarki og ikke i en Republik; jeg for mit Vedkommende ynder ikke Republikken. «Ligheden med Bravo» er der allerede; thi vi, saavel som han, modtager Gage af Staten. Af den bevilgende Statsmagt modtager vi Penge; Kongemagten giver os et Ærestegn, fordi den respekterer [5] en Folkestemning, som den erkjender at være tillstede. Hvorfor afslaa den ene Udtryksform, naar vi ikke har afslaaet den anden for den samme Ting? Lad os se tillbunds i os selv! Er det vor Agt for

Fremtiden at blive Asketer? Agter vi at frabede os enhver velment festlig Tilstellning, enhver Skaaltale o. s. v.? Men hvis ikke; hvad vejer da Afvisningen paa det *ene* Punkt? Orla Lehmann har deklameret mod Ordner og Titler; men sig mig oprigtigt, kjender Du en forfængligere Mand, end ham? August Blanche har talt spydigt om slige Sager, og hvorledes lader han sig ikke beordne og bestjerne baade for og bag af Folkegunsten paa Operakällaren og andetsteds? Jeg for mit Vedkommende føler, at jeg ved et Afslag vilde gjøre mig skyldig i en Usandhed ligeover for mig selv og andre. Havde jeg nogen positiv Tragten efter slig Stas, saa vilde jeg naturligvis have vogtet mig for at optræde som «Statssatyrikus»; men skulde det komme – saa ingen Opphævelser!

Jeg vil snart skrive Dig et langt Brev till; dette her er i ingen Henseende hvad det skulde være. «Mine Venner i Morgenbladet» [6] – vær ubekymret, de vil aldrig kunne gjøre mig Skade! Hvem disse skrivende Venner ere, ved jeg forresten ligesaalidt, som jeg ved hvem der skriver i Aviserne paa Sydhavsøerne. Paa Norge ingen Korrespondence undtagen hver tredje Maaned et Brev till min Svoger. –

Og hermed et glædeligt Nytaar! Skriv naar Du kan, og gid jeg da faar høre at alt er godt og vel. Hils din Kone og Smaagutterne fra os alle.

Din hengivne

Henrik Ibsen.

Hegel bedes hilset. Clemens Petersen, og hvem der forresten vil modtage en Hilsen, ligesaa. Det er et Triumftog, Du er ude paa, fortælles her af Danskerne. Ja, det fortjener Du. Gid det blot ikke tager formeget Tid og Sindsro fra dit Arbejde!

Din

H. I.

13. mars 1872

Dresden 13/3 72.

Til digteren herr Bjørnstjerne Bjørnson.

Vedlagte brev, som jeg igår modtog fra Norge, oversendes hermed.

28. oktober 1877

[1] Til Bjørnstjerne Bjørnson!

Din udtalelse i anledning af G: Brandes's bortrejse har glædet [2] mig og grebet mig dybt. I den er Du selv hel og holden. – Skulde Du med velvilligt sind ville modtage vedlagte bog fra mig og give den til din hustru?

H. I.

München, 28.10.77.

12. juli 1879

[1] Amalfi, den 12. Juli 1879.

Bjørnstjerne Bjørnson!

Det var mig såre kært at modtage brev fra Dig; men endnu kærere skulde det have været mig, hvis brevet havde handlet om en sag, hvori jeg kunde havet gåt sammen med Dig. Dette er imidlertid ikke tilfældet. Flagforslaget er mig i sin inderste kerne imod, og jeg skal i korthed antyde hvorfor.

For det første mener jeg at protesten mod unionsmærket måtte været fremsat, straks da dette mærke blev sat i flaget, eller også slet ikke. Nu er unionsmærket blevet et faktum, og så får det blive stående. Unionstanken kan I jo dog ikke tage ud af sindene; hvad tilfredsstillelse kan det da være at tage mærket ud af flaget? At dette mærke skulde være et tegn på uselvstændighed kan jeg aldeles ikke forstå. Svenskerne fører jo det samme mærke. Dette viser, at vi ikke er mere afhængige af dem, end de af os. Jeg har forøvrigt ikke nogen stor sympati for symboler. Symboler er ikke længere tidsmæssige undtagen i Norge. Deroppe sysler man så meget med symboler og teorier og [2] ideer, at det praktiske fremskridt ikke får vej for sig. Og der er noget enerverende i dette, at sysselsætte sindene med uproduktive opgaver.

Men hovedårsagen, hvorfor jeg er utilfreds med at dette forslag fremkom, er den at jeg synes det er en forsyndelse imod vort folk at gøre spørgsmål brændende, som ikke er det. Mere end *et* brændende spørgsmål kan aldrig ad gangen for alvor være oppe i et folk; er der flere, så tager de gensidigt interessen

fra hverandre. Nu har vi hos os et eneste spørgsmål, som burde være brændende; men som desværre ikke synes at være det. Vi har hos os ikke mere end en eneste sag, som jeg synes det er værd at kæmpe for, og det er indførelsen af en tidsmæssig folkeundervisning. Denne sag indeslutter alle andre sager i sig; gennemføres ikke den, så kan vi gerne lade alle de andre ligge. Det er ganske uvæsentligt om vore politikere skaffer samfundet nogle flere friheder, sålænge de ikke skaffer individerne friheden. Det heder jo at Norge er et frit og selvstændigt rige; men jeg sætter ikke stor pris på denne frihed og selvstændighed, sålænge jeg ved at individerne hverken er fri eller selvstændige. Og det er de ikke hos os. Der findes ikke i hele Norges land 25 fri og selvstændige personligheder. Der *kan* ikke findes slige. Jeg har forsøgt at sætte mig ind i vort undervisningsvæsen, i skoleplaner, i timetabeller, i [3] undervisningsstof o. s. v. Det er oprørende at se, hvorledes undervisningstiden, navnlig i de lavere folkeskoler, optages af den gamle jødiske mythologi og sagnhistorie og af middelalderlige forvrøvlinger af en morallære, som i sin oprindelige skikkelse utvivlsomt har været den reneste, som nogensinde er bleven forkyndt. Her er det felt, hvor vi alle som en skulde kræve at der blev tonet «rent flag». Lad unionsmærket blive stående; men tag munkedomsmærket ud af sindene; tag væk fordommenes og trangsynthedens og vrangsynthedens og uselvstændighedens og den grundløse autoritetstros mærke, så at de enkelte kan få sejle under eget flag. Det, de nu sejler under, er hverken rent eller deres eget. Men dette er en praktisk sag, og slige sager har vanskeligt for at samle interessen om sig oppe hos os. Vort hele opdragelses- og undervisningsvæsen har ikke tilladt os at komme så langt endnu. Derfor ser også vor politik ud, som om vi befandt os i en konstituerende rigsforsamling. Man holder endnu på at diskutere principerne. I andre lande er man for længe siden på det rene med principerne, og kampen drejer sig der om den praktiske anvendelse af dem. Dukker hos os en ny opgave op, så mødes den ikke med sikkerhed og snarrådighed men med forfjamselse. Vor folkeopdragelse har bragt det derhen at det norske folk er blevet [4] forfjamsset. Det viste sig jo også tilfulde i flagsagen, og det på begge sider. Søfolkene havde dog utvivlsomt det grejeste syn; og det er naturligt; thi deres bedrift medfører en friere udvikling af personligheden. Men når fjeldbønder oppe fra afdalene i adresser udtaler sin trang til at få unionsmærket ud af flaget, så kan dette umuligt være andet end den skæreste humbug; thi hvor der ingen trang er til at frigøre sin egen personlighed,

kan der endnu mindre være nogen trang til at frigøre en så abstrakt ting som et samfundssymbol.

Jeg må indskrænke mig til disse spredte antydninger af min opfatning af flagsagen. Jeg kan umuligt være med derpå, og heller ikke kan jeg være enig med Dig, når Du i dit brev siger, at vi digtere fortrinsvis er kaldede til at fremme denne sag. Jeg tror ikke det er vor opgave at tage os af statens frihed og selvstændighed, men vel at vække til frihed og selvstændighed den enkelte, og så mange som muligt. I mine øjne er ikke politiken vort folks vigtigste gøremål; og hos os indtager den måske allerede en bredere plads, end ønskeligt for den personlige frigørelse. Norge er både frit og selvstændigt nok; men der mangler meget i at vi kan sige det samme om de norske mænd og de norske kvinder.

Med vore bedste hilsener til Dig og dine

Henrik Ibsen.

8. mars 1882

[1] Rom, den 8. Marts 1882.

Kære Bjørnson!

Jeg har længe gåt og tænkt på at jeg skulde skrive Dig til for at bede Dig modtage et takkens ord fordi Du så åbent og ærligt trådte op til forsvar for mig på en tid, da jeg blev anfaldt fra så mange kanter. Det var jo egentlig ikke andet, end jeg kunde vente af dit store modige høvdingsind. Men til at træde frem og udtale Dig som Du gjorde, dertil havde Du jo egentlig ingen tvingende foranledning; og at Du desuagtet ikke tog i betænkning at kaste Dig ind i striden, det må Du være forvisset om at jeg aldrig skal glemme Dig.

Jeg har også set at Du under dit ophold i Amerika har [2] skrevet venligt og hædrende om mig. Også herfor takker jeg Dig, og lad mig med det samme sige Dig at Du, i al den tid Du var borte, næsten ikke kom ud af mine tanker. Jeg var uvanligt nervøs netop i den tid, og en Amerikarejse har altid stået for mig som et uhyggeligt vovestykke. Så hørte jeg også at Du var syg derover, og jeg læste om storme på havet just som Du kunde ventes tilbage. Da sprang det så levende frem i min erkendelse, hvor uendelig meget Du er for mig, som for alle os andre. Jeg følte at skulde Du komme noget til, skulde en stor ulykke ramme vore lande, så

vilde al produktionsglæde være vejet fra mig.

Til sommeren blir det 25 år siden Synnøve kom ud. Jeg rejste opigennem Valders og læste den undervejs. Dette mærkeår håber jeg blir fejret som det bør. Hvis omstændighederne følger sig efter ønske, vil jeg også gerne [3] komme hjem i anledning af festen.

En sag skylder jeg at omtale for Dig. Gennem «Dagbladet» eller på anden måde vil Du formodentlig være bleven bekendt med indholdet af det brev, jeg for omtrent et år siden tilskrev statsrevisor Berner. Jeg havde jo dengang ikke anledning til at konferere med Dig; men jeg synes ikke jeg godt kan tænke mig at Du skulde have noget væsentligt at indvende imod indholdet eller imod henvendelsen overhovedet. For mig står det som en blodig uret at man så længe har ladet os være uden lovlig beskyttelse af vor literære ejendomsret. Jeg har nu igen tilskrevet Berner og givet ham en oversigt over, hvad jeg for mit vedkommende formener at have tabt. Dette beløber sig, blot ved de to kgl teatre i Stockholm og København, til omtrent 25,000 kroner. «Et dukkehjem», som honoreredes efter [4] regulativet, indbragte mig i Kbhvn 9000 kroner. Ethvert af dine dersteds opførte stykker vilde vist have indbragt dig mindst ligeså meget, hvis vi havde havt konvention. Regn efter, hvad dette tilsammen beløber sig til! Og så Tyskland!

For at kunne virke med fuld og udelt kraft i den åndelige frigørelses tjeneste må man være stillet nogenlunde økonomisk uafhængigt. Stagnationspartiet modarbejder ligefrem vore bøgernes udbredelse og der gives teatre, som nægter at opføre vore stykker. Folket selv er bedst tjent med at vi i vor fremtidige produktion ikke tvinges til at tage noget hensyn hertil.

Jeg håber derfor at Du ikke vil misbillige det skridt, jeg har gjort. Jeg har simpelthen bedt om retfærdighed, intet videre. –

Bring din hustru vore bedste hilsener og modtag selv en gentagen tak fra
din hengivne og forbundne

Henrik Ibsen.

4. august 1882

[1] Gossensass, Tyrol, den 4. August 1882.

Kære Bjørnson!

Du kan vel tænke Dig at det var en overordentlig festglæde, Du beredte mig og mine, først ved telegrammet og siden ved dine to breve.

Når jeg hidtil ikke har svaret Dig, så er grunden nærmest den, at jeg i det længste håbede, det skulde kunne ske mundtligt. Desværre må jeg nu opgive enhver tanke om at kunne komme til Norge i år. Fra Rom kunde vi ikke rejse før Sigurd var færdig med sin examen, og det skede først den 4. Juli. Dernæst har jeg været optagen af et nyt 5-akters skuespil, som jeg nu holder på at renskrive. Så usigelig gerne jeg vilde have været deroppe den 10. August, så kan jeg af tvingende hensyn, som Du nok forstår, ikke lægge dette arbejde tilside, da dette vilde være ensbetydende med ikke at få det trykt eller opført i kommende vinter.

Jeg får altså finde mig i at bli [2] borte fra festen; men henede skal vi ialfald fejre den så godt vi formår, det må Du være overbevist om.

Gennem aviserne har jeg med spænding fulgt Dig på dine tog i de sidste måneder. Beretningerne derom har givet mig en hel del at tænke på; jeg har fåt bekræftelse på så mangt og meget, som jeg har anet angående samfundsstandpunktet hjemme. Og så har jeg stadig måttet opkaste for mig selv det spørgsmål: er det godt at politiken så aldeles tar luven fra de sociale opgaver? Og det sker ganske utvilsomt i Norge for tiden; de sociale spørgsmål kommer sletikke frem hos os; og dog er det netop dem, som beskæftiger hele det øvrige Europa i overvejende grad; politiken bryr masserne sig ikke herude så synderligt om. Og for mig personlig står det klart at når der handles om fremskridt, så er det mere magtpåliggende at frigøre menneskene end institutionerne. Og hvorledes står det til med menneskenes frigjorthed hjemme? Det har Du havt erfaringer for både i Drammen og i Laurvik.

Men jeg ved jo nok at du umuligt [3] kan se på disse ting med de samme øjne som jeg. Du har en mægtig begavelse for politiken og en ustyrlig trang til at lede den. Jeg har ikke engang anlæg til at være statsborger; jeg er fuldstændig talentløs i den retning. Det er følgelig ligeså naturligt for Dig at stille Dig i spidsen, som for mig at stille mig udenfor. Du må overhovedet ikke tro at jeg er blind for det store og betydningsfulde i din agitation. Men for mig er rigtignok det største og betydningsfuldeste deri, at Du sætter din hele, stærke og sande personlighed ind. Det er praktiseret poesi. Dine værker står i første række i

litteraturhistorien og vil altid stå der. Men skulde jeg bestemme, hvad der engang burde indskrives på din mindestøtte, så vilde jeg vælge de ord: Hans liv var hans bedste digtning. Og det, i sin livsførelse at realisere sig selv, mener jeg, er det højeste et menneske kan nå til. Den opgave har vi allesammen; men de allerfleste forfusker den.

Jeg sidder her og skriver slurvet, usammenhængende og lidet udtømmende; men jeg håber at Du nok vil forstå mig alligevel. Jeg vil nu bare sige Dig min tak for de forløbne [4] 25 år og mine bedste ønsker for den digtervirksomhed, jeg håber på i dine næste 25, hvad enten den nu hovedsagelig får udtryk i hvad Du skriver eller i hvad Du lever.

*

Din hustru er da nu forhåbentlig frisk og påfode igen, så hun i hjemmet kan fejre festen sammen med Dig. Hun har visselig også sin andel i, hvad de 25 år har bragt. Er din søn Bjørn hos eder endnu, må Du hilse ham fra mig og takke ham for hans to friske, kække og frejdige teaterartikler i «Dgbl». I ham har vi en vordende teaterleder, det er ganske utvilsomt. – Min søn Sigurd må bli Italiener da vort kirkedepartement nægtede at lade hans tyske studentereksamen komme ham tilgode. I Juni tog han tredje og sidste afdeling af sin juridiske examen (med udmærkelse) ved universitetet i Rom, og den 4. Juli disputerede han for den juridiske doktorgrad, hvilken han ligeledes erholdt med samtlige professorers udmærkelsesvota. Afhandlingens tema var: «Førstekammerets stilling i den repræsentative statsstyrelse». Hjemme havde han nok af fakultetet fåt en ulykke for sine meninger; men i Italien er man liberalere. Han er den yngste juridiske doktor i Rom (22½ år.) –

Lev vel! Hils, hils, – og hurra for den 10. August!

Din

Henrik Ibsen.

9. august 1882

Telegram:

[1] Herrn Bjørnson Gausdal

Dank für gemeinschaftliche arbeit der freimachung in verflossenen 25 jahren

glück und sieg in den kommenden

Ibsen

9. januar 1884

[1] Rom, den 9. Januar 1884.

Kære Bjørnson!

Tak for nytårs-brevet! Og undskyld at jeg først idag sender Dig et svar. Du må ikke tro at jeg i mellemtiden har gåt i tvil og overvejet sagen. For mig var der intet at overveje; straks jeg havde læst dit brev, havde jeg svaret på rede hånd, og her er det.

Jeg hverken kan eller vil overtage nogen ledende stilling ved Kristiania teater. Mine teater-erfaringer og erindringer hjemmefra er ikke af den art at jeg skulde spore nogen lyst til praktisk at opfriske dem. Jeg kunde visstnok føle et ansvar og en forpligtelse i dette anliggende, dersom jeg trodde at jeg som teaterchef kunde udrette noget til gavn for vor [2] skuespilkunst; men derom mistviler jeg højlig. Vort teaterpersonale er demoraliseret, vil ikke finde sig i disciplin og ubetinget lydighed, og derhos har vi en presse, som altid er parat til at tage de opsætsiges parti imod lederen. Dette er den fornemste grund til at vi ikke hos os, som i andre lande, hvor de anarkiske tilbøjeligheder er mindre udviklede, kan få noget ordentligt samspil at se. At få disse tilstande afløst af noget bedre, tror jeg ikke vilde lykkes mig; dertil er de for nøje sammenhængende med vor hele nationale livsbetragtning; og min lyst til den praktiske teatergerning er derhos for ringe. Derfor vilde jeg under ingen omstændigheder kunne befatte mig med de ting.

Men, kære Bjørnson, hovedsagen er jo desuden *den*, at det jo sletikke er *mig*, som repræsentantskabet ønsker. Det er jo Dig og ikke nogen anden. Hvor vidt de betænkeligheder, Du nærer ved at modtage tilbudet, er [3] aldeles uovervindelige kan jeg jo ikke dømme om; men hjertelig skulde det for sagens skyld glæde mig, dersom de ikke var det. Under alle omstændigheder forudsætter jeg naturligvis at Du først efter den nøjeste overvejelse viser tilbudet tilbage.

Men hvad Du end for dit eget vedkommende beslutter Dig til, så bør rette vedkommende sørge for at knytte din søn til vort teater – forudsat at han dertil er villig. Jeg har i afvigte høst vekslet et par breve med ham om andre affærer, og

har derved end yderligere fåt bekræftelse på min overbevisning om at vi i ham vilde kunne få netop *den* tekniske teaterfunktionær, som vi trænger allermost til. Schrøder vilde da i nødsfald kunne blive stående, – det vil sige, – i det fald at Du aldeles ikke kan modtage repræsentantskabets tilbud.

For resten må jeg sige at jeg ikke er ganske viss på, hvor vidt Kristianias publikum for tiden virkelig har behov for et godt [4] teater. Det tilløb, som operetterne og beriderforestillingerne på Tivoli næsten altid kan glæde sig ved, og den interesse, hvormed studenternes og handelsbetjenternes dilettantpræstationer omfattes deroppe, synes mig at antyde et dannelsesstandpunkt, der endnu ikke rigtig magter den rene dramatiske kunst. For så vidt beklager jeg at operaen på Kr: teater blev nedlagt. Operaen kræver af sit publikum mindre kultur end skuespillet. Derfor flourer den i de store garnisonsbyer, i grossererbyerne og hvor et talrigt aristokrati er samlet. Men af et operapublikum kan efterhånden opdrages et skuespilpublikum. Og for et teaters *personale* har operaen en disciplinerende evne; under taktstokken får den enkelte indordne sig.

De øvrige punkter i dit brev skal jeg en anden gang komme tilbage til. Hjertelig tak for fotografierne! Hils din hustru på det bedste fra os. Ligeså en hilsen til Lies. – Jeg venter med stor spænding på at erfare din endelige beslutning i teatersagen. Tak, tak, og til lykke med «En hanske» og «Over ævne»! Sæt dem nu selv i scene! Lev vel for denne gang!

Din hengivne

Henrik Ibsen.

23. mars 1884

[1] Rom, den 23. marts 1884.

Kære Bjørnson!

Med stor fornøjelse er jeg med på at slutte mig til den tilsendte henvendelse til stortinget og skikker den derfor herved i underskreven stand tilbage.

Men jeg må tilstå at jeg ikke venter at få se nogetsomhelst udbytte af den hele sag. Havde storthingsmajoriteten med ærlig interesse sluttet sig til Berners forslag, så havde de ikke sendt forslaget til betænkning af formandskaberne. De havde overhovedet ikke æsket nogen erklæring fra mændene men fra kvinderne.

At spørge mændene til råds i en slig sag er det samme som at spørge ulvene om de ønsker øgede beskyttelsesmidler til fordel for [2] saueflokkene.

Å nej, den minoritet i vort folk, som sidder inde med de politiske, kommunale og sociale privilegier, slipper dem nok ikke godvilligt ud af hænderne eller deler dem med den upriviligerede majoritet. Derfor forudser jeg også så godt, hvad der kommer ud af stemmeretsforslagene. Ingen af dem vil samle de fornødne stemmer om sig. Sligt noget gives ikke til skænk af indehaverne; det må erobres. Og aller helst hos os, hvor afgørelsen er i hænderne på en del af landalmuen. Jeg har i mange lande lært bønderne at kende; men intet steds har jeg fundet dem frisindede, offervillige eller uegennyttige; tvert imod, jeg har overalt fundet dem til det yderste holdende på sine rettigheder og på sin egen fordel. Skulde det være anderledes hos os? Jeg synes ikke jeg kan tro det. Jeg begriber [3] ikke, hvorfor man kalder vore venstremænd liberale. Når jeg læser storthingsforhandlingerne er det mig i bøndernes tankegang ikke muligt at spore en snus mere af virkelig frisindethed, end den, der findes hos den ultramontane bondebefolkning i Tyrol.

Derfor er jeg svare ræd for at det har lange udsigter med de sociale reformer oppe hos os. Vist nok kan de politisk privilegerede efterhånden lægge sig til en eller anden ny rettighed, en eller anden ny fordel. Men jeg ser ikke at det hele store folk, og navnlig den enkelte i dette, vinder noget mærkbart derved. Men jeg er jo rigtignok en hedning også på det politiske område; jeg tror ikke på politikens frigørende magt, og på magthaveres uegennyttighed og gode vilje stoler jeg heller ikke meget.

Kunde jeg få det, som jeg vilde ha' det derhjemme, så skulde [4] alle de upriviligerede slå sig sammen og stifte et stærkt, resolut og pågående parti, hvis program skulde være rettet udelukkende på praktiske og produktive reformer, på en meget rummelig udvidelse af stemmeretten, regulering af kvindernes stilling, folkeundervisningens frigørelse fra alskens middelalderligheder o. s. v. De teoretisk-politiske spørgsmål kunde gerne hvile en stund; de er ikke synderlig produktive. Kom et sådant parti i stand, vilde det nuværende venstreparti snart vise sig at være, hvad det i virkeligheden er og ifølge sin sammensætning må være, – et centrumsparti.

Men nu er her ikke plads til flere kandestøberier. Dit prægtige «gamle dokument» læser vi op igen og op igen. Jeg aner gangen i det følgende og er

spændt på at få det hele fat. Hils din hustru, Jonas Lies og alle andre venner og landsmænd.

Din

Henrik Ibsen.

15. august 1884

[1] Gossensass, den 15. August

Kære Bjørnson!

Så er vi hinanden dog så nær! «Neue fr: Presse» har jo berettet om dit ophold i Schwaz; men da jeg ikke har fundet noget derom i «Dagbladet», vidste jeg ikke, hvad jeg skulde tro.

Tak for din opfordring til at komme der hen. Jeg vil ganske visst og med stor glæde komme så snart jeg har fåt mit nye stykke færdig. Dette vil antagelig ske i den første uge af næste måned. Men så er det jo et spørgsmål, om *du* til den tid har sluttet din fortælling. Hvis ikke, kommer jeg senere; her blir jeg i al fald til udgangen af september.

Det er nu over 20 år siden vi sidst taltes ved, og jeg havde næsten opgivet tanken om [2] at vi oftere skulde mødes.

Jeg skriver disse linjer i al hast, da jeg netop holder på med de sidste sider af 4. akt. Så snart jeg har den 5te fra hånden og manuskriptet afsendt, melder jeg dig det. Kan du da modtage et besøg, så kommer jeg.

Det skulde glæde mig meget om jeg kunde træffe Jonas Lie i Schwaz; men jeg tviler på at det vil lykkes at få ham derhen.

Mange foreløbige hilsener til din hustru og dine døttre.

Din hengivne

Henrik Ibsen.

29. september 1884

[1] Gossensass, den 29. september 1884.

Kære Bjørnson!

Det var angående teatret jeg skulde skrive dig til; tilfældige uopsættelige brevskriverier har indtil nu forhindret mig.

Når man så længe, som jeg, har haft med teaterledelse at gøre, og når man så udelukkende som jeg har beskæftiget sig med dramatiske arbejder, så kan det jo ikke fejle at lysten til praktisk at ta' hånd i med mangan gang melder sig med styrke; teatret har noget dragende ved sig, og de to gange, du nu har kastet denne tanke ud for mig er der kommet uro og længsel i mit sind. Derhos er det ikke frit for at jeg undertiden føler savnet af en fast og forpligtende virksomhed. Der kunde altså være bevæggrunde nok hos mig til at rejse hjem og ta' teatret, hvis sligt var gørligt.

Men ulykken er at det for tiden nok slet ikke er gørligt. Det parti, som har [2] magten ved teatret, er visselig ikke gunstigere stemt imod mig end imod dig. Min hustru skriver nu netop der oppe fra, «aldrig havde jeg trod, at vi i den grad stod på det sorte bræt hos højrepartiet, som det nu af mangfoldige tegn har vist sig at være tilfældet». Jeg er ikke et øjeblik i tvil om at iagttagelsen er rigtig. At tilbyde mig teatrets ledelse vilde derfor være det samme som at stille sig og teatret i et fiendtligt forhold til en mængde velhavende familjer og personer, hvis understøttelse indretningen ikke kan undvære. Derfor sker det heller ikke. Jeg blir såmæn aldrig teaterchef så længe det nuværende repræsentantskab står for styret.

Men du vil måske indvende at jeg kunde rejse hjem alligevel og forsøge indtil videre at virke som privat reformator, påskynde istandbringelsen af den nye teaterbygning og derved muligens bidrage til at fremkalde sådanne tilstande at valget af mig til teaterchef blev en tænkelig ting. Alt dette kunde kanske ske, hvis jeg havde de tilstrækkelige midler til at leve af imens. Men det har jeg ikke. Jeg har endnu ikke på langt nær [3] fåt lagt så meget op at det vilde forslå for mig og mine ifald jeg indstillede mit literære arbejde. Og indstille det måtte jeg, dersom jeg kom til at leve i Kristiania. Det er ikke alle de oprivende teatergrejer, jeg her nærmest tænker på. Nej, sagen er den at jeg ikke vilde kunne skrive frit og uforbeholdent og helt ud der oppe. Og dette er ensbetydende med at jeg slet ikke vilde skrive. Da jeg for 10 år siden, efter andre 10 års fravær, sejled opover fjorden følte jeg bogstavelig brystet snøre sig sammen i beklemmelse og ildebefindende. Det samme fornåm jeg under hele opholdet deroppe; jeg var ikke længer mig selv mellem alle disse norske kolde og uforstående øjne i vinduerne

og på fortogene.

Jeg må derfor se tiden an endnu et år. Tar regering og storting sig for at forhøje digtergagerne så pas at jeg pekuniært var uafhængigt stillet, så kunde jeg nok for teatersagens skyld på min side lade et eller to dramatiske arbejder ligge uskrevne indtil videre. Og jeg synes at vore rådende politikere skulde vise os retfærdighed og bevilge os nogenlunde vederlag for de store tab vi har lidt og fremdeles lider under mangelen på literære [4] overenskomster med udlandet. De ærede herrer skulde også betænke at de sandelig ikke vilde have stået således, som de nu står i det norske folks øjne, dersom ikke vor nyere digtning havde forberedt forståelsen. Jeg synes heller ikke at de er så særdeles uvillige når det gælder belønninger og godtgørelser til dem selv.

Men så er der et hensyn til. Tror du, det vilde være ønskeligt for Bjørn at jeg kom derop? Jeg er i tvil om det. Jeg tror at han i sin stilling som artistisk leder vil føle sig fri og uhæmmet under Schrøder som chef. Og hvad væsentlig nytte skulde jeg kunne gøre, så længe der spilles i den gamle, fæle, trange kasse? Den nuværende bygning er ubrugelig for de artistiske reformer, jeg kunde ønske at indføre. Bjørn vil snart komme til at erkende det, hvis han ikke allerede gør det. Han vil bli nødt til at slå så uhyre af på sine kunstneriske intentioner hvad iscenesætningen angår, at han snart vil være enig med mig i at skal ikke vor teaterkunst gå til grunde, så må vi få et tidsmæssigt skuespilhus. – Dette for idag. – Hjertelige hilsener til eder alle.

Din hengivne

Henrik Ibsen.

22. desember 1885

[1] München, Maximiliansstrasse 32, den 22. December 1885.

Kære Bjørnson,

Du får også denne gang tilgi' at jeg har været så forsømmelig med besvarelsen af dit brev.

Et fornyet andragende til stortinget om digtergage for Kielland vil jeg ikke være med på at underskrive, og jeg tror du burde betænke dig vel før du griber ind i dette anliggende. Jeg frygter nemlig for at sagen derved kan skades eller

endog ganske forpurrede.

Som du nok husker var jeg tilstede da sagen sidst behandledes i stortinget. Hele ministeriet holdt sig borte og som undskyldende forklaringsgrund blev anført at forslaget var privat, at det var gåt regeringen forbi, var indsendt [2] direkte til tinget, at statsrådet således ikke havde haft anledning til at underkaste sagen nogen forberedende behandling og således heller ikke følte sig forpligtet til at optræde i debatten o. s. v. – o. s. v.

Denne undskyldning blev virkelig tat for gode varer af nogen hver.

Min mening er den, at ministeriet næste gang selv bør bære dette tunge kors frem. Vi bør ikke hjælpe til at lette kirke departementet byrden. Kan du foranledige en påtrykning fra de frisindede blades side, så vilde det være bra. Vi får da se om regeringen er gunstigt stemt for denne digtergage. Jeg har rigtignok mine tvil i så henseende. Jeg tror vor nuværende regering lægger en altfor utilbørlig stor vægt på opinionen blandt prestefordummelsens ofre rundt omkring i landet.

Jeg ser nok at de bevæggrunde, som driver dig til handling, ikke rammes af hvad jeg her har sagt; [3] men jeg kan alligevel ikke komme fra at det dog turde være gavnlignst for sagen at vente og se, hvad regeringen vil gøre. Jeg synes også at fra nu af, – eller så længe vi har parlamentarisk regering – bør ikke slige direkte henvendelser til stortinget finde sted. Før kunde de være ønskelige og nødvendige; nu ikke længer. –

Jeg ønsker dig til lykke med «Geografi og kærlighed», som har slået så udmærket vel an både i Kristiania og i København.

Bjørn var jeg ofte sammen med i sommer. Ved sit frejdige tillidsfulde væsen har han vundet alle for sig, både venner og modstandere. Ejnar så jeg kun et par gange. Af M. Grønvold hører jeg at Erling er på handelsgymnasiet i Fürth og at han kanske kommer hid i juleferierne; i så fald håber jeg at træffe ham. Sigurd venter vi også hid ved nytårstid; han skal gå som attaché til Washington, men får forhåbentlig nogle ugers tjenestefrihed forinden. – En glædelig jul og et godt nyt år ønskes eder alle fra min hustru og mig.

Din

Henrik Ibsen.

24. mai 1888

[1] Nej, kære Bjørnson, jeg vil ikke være med på ovenstående. Der kommer så intet ud af hele sagen alligevel. Jeg fortryder også at jeg gav mit samtykke til at underskrive teaterkomitéens ansøgning. Det ser nemlig derved ud som om jeg omfattede de kristianiensiske teatersager med en interesse, hvilken jeg i virkeligheden ikke føler og ikke kan føle.

Din hengivne

Henrik Ibsen

München, den 24. Maj 1888.

8. desember 1892

Telegram:

[1] Bjørnstjerne Bjørnson Lhmr

Henrik Ibsen fremsender sin lykønskning til fødselsdagen

15. juni 1897

[1] Kristiania, den 15.6.97.

Kære ven,

jeg takker dig så hjertelig for dit forslag om at komme op og sé Aulestad. Men det er mig desværre umuligt at komme væk. Og jeg har ikke sindsro til det heller. Hvad bladene skriver om en rejse til Danmark i sommer er bare misforståelse. Rejser jeg herfra, så rejser jeg for bestandig. Og hvis alle veje spærres for Sigurd her i Norge, så sér jeg ikke at jeg har noget mere at gøre her. Og jeg har jo andre tilflugtssteder at ty tilbage til. I München har jeg boet længe nok til at kunne lade mig naturalisere i Bayern, hvor jeg er sikker [2] på at blive godt modtaget. I Italien ligeså. Og jeg må sige at Norge er et vanskeligt land at have til fædreland.

Mere herom mundtligt når vi atter mødes. Hjertelig tak og mange hilsener til dig og dine.

Din hengivne

Henrik Ibsen.

29. desember 1898

[1] Kristiania, 29.12.98.

Kære Bjørnson,

Jeg har nu netop modtaget dit brev og vil straks i al korthed besvare det. – Nationalteatret har allerede henvendt sig til mig angående mine stykker og jeg forlanger 10 % af billetsalget + abonnementsindtægten. Du skriver at du har fåt bare 10 % af nettoindtægten. Dette må være en misforståelse. Du har visst fået 10 % af bruttoindtægten eller billetsalget. – Efter loven om forfatterret, Kap IV, § 21, varer ejendomsretten indtil 50 år efter forfatterens død. Vi bør holde fast ved dette.

Med gode hilsener til dig og dine

venskabeligst

Henrik Ibsen.

Henrik Ibsens *Brev til Bjørnstjerne Bjørnson* er lastet ned gratis fra bokselskap.no